

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

จากวิกฤตเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 ที่ผ่านมามีสาเหตุมาจากการฟุ้งเฟื่องเงินกู้ระยะสั้นจากต่างประเทศ การขาดดุลบัญชีเดินสะพัดในสัดส่วนที่สูงขึ้น การสูญเสียเงินสำรองเงินตราต่างประเทศ ปัญหานี้เสียของสถาบันการเงิน และการส่งออกที่ชะลอตัวลง รัฐบาลได้ประกาศปรับอัตราแลกเปลี่ยนมาเป็นอัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัวภายใต้การจัดการ ปัญหาที่ประเทศประสบและทวีความรุนแรงตลอดมา คือ ปัญหาความยากจน ซึ่งส่งผลกระทบต่อประชาชนในประเทศ โดยเฉพาะประชาชนในระดับรากหญ้า รัฐบาลของ พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร จึงได้ประกาศสงครามกับความยากจนโดยแถลงต่อรัฐสภา โดยการนำโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” (One Tambon One Product: OTOP) มาเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายของรัฐบาล มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชุมชนแต่ละชุมชนได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาสินค้า โดยภาครัฐพร้อมที่จะเข้าช่วยเหลือในด้านความรู้สมัยใหม่และการบริหารจัดการเพื่อเชื่อมโยงสินค้าจากชุมชนสู่ตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศด้วยระบบร้านค้าหรือเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น สร้างชุมชนให้เข้มแข็งพึ่งตนเองได้ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างรายได้ด้วยการนำทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์และบริการที่มีคุณภาพ มีจุดเด่น และมีมูลค่าเพิ่มเป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ สอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตท้องถิ่น (กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2547: 7-8) และได้มีกำหนดระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วย คณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ (กอ.นตผ.) มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์และแผนแม่บทอย่างมีประสิทธิภาพ

ผลิตภัณฑ์จากกลุ่มอาชีพและชุมชนต่าง ๆ มีเป็นจำนวนมาก มีความหลากหลายทั้งระดับการผลิต คุณภาพ และด้านการตลาด ดร.สมคิด จาตุศรีพิทักษ์ ในขณะดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีและประธานอำนวยการ กอ.นตผ. ได้มีแนวความคิดให้ดำเนินการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP Product Champion (OPC) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปิดโอกาสให้แต่ละชุมชนสามารถใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ชุมชนในระดับฐานรากได้มีโอกาสในการพัฒนาคุณภาพมาตรฐาน เพื่อสามารถส่งออกได้ โดยจะคัดสรรจากสินค้าสุดยอดของจังหวัด ภาค และประเทศ รวมทั้งมีการเชื่อมโยงมาตรฐานของสินค้า จากระดับภูมิภาคสู่สากล การดำเนินการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ เริ่มดำเนินการครั้งแรก ใน พ.ศ. 2546 และมีการดำเนินการเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

การดำเนินงานโครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย เป็นโครงการตามนโยบายการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อจัดทำฐานข้อมูลผู้ผลิต ผู้ประกอบการ

OTOP และการจัดระดับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (1 – 5 ดาว) ที่จะนำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ นำไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดแผนการส่งเสริมและพัฒนาได้อย่างเหมาะสม ซึ่งกำหนดดำเนินการคัดสรรฯ ทุก ๆ 2 ปี โดยใน พ.ศ. 2555 คณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ (กอ.นตผ.) มีมติการประชุมคณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ ครั้งที่ 2/2555 เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2555 เห็นชอบให้กระทรวงมหาดไทย โดยกรมการพัฒนาชุมชนได้ดำเนินการโครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย พ.ศ. 2555 โดยมีวัตถุประสงค์ 4 ด้าน คือ

- 1) เพื่อจัดระดับผลิตภัณฑ์ (Product Level) ที่จะนำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product Development)
- 2) เพื่อจัดระบบฐานข้อมูลผลิตภัณฑ์ (Profile) ที่จะใช้ในการทำงานเชิงบูรณาการของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
- 3) เพื่อเสริมสร้างคุณค่าของผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ยอมรับแก่บุคคลทั่วไป จนสามารถใช้เป็นแหล่งสร้างรายได้และความเข้มแข็งให้กับชุมชน และ 4) เพื่อกระตุ้นให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ผลิต/ผู้ประกอบการ OTOP และชุมชนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์

กรอบการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย มี 4 แบบ คือ 1) สามารถส่งออกได้ (Exportable) โดยมีความแกร่งของตราผลิตภัณฑ์ (Brand Equity) 2) ผลิตอย่างต่อเนื่องและคุณภาพคงเดิม (Continuous & Consistant) 3) ความมีมาตรฐาน(Standardization) โดยมีความ (Quality) และสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้า (Satisfaction) 4) มีประวัติความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ (Story of Product)

ประเภทของผลิตภัณฑ์ที่คัดสรรฯ แบ่งออกเป็น 5 กลุ่มประเภทผลิตภัณฑ์ คือ 1) ประเภทอาหาร 2) ประเภทเครื่องดื่ม 3) ประเภทผ้าเครื่องแต่งกาย 4) ประเภทของใช้ ของประดับตกแต่ง ของที่ระลึก และ 5) ประเภทสมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร

ด้านการจัดระดับผลิตภัณฑ์ ในการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ปี พ.ศ. 2555 ผลการดำเนินการคัดสรรฯ จัดระดับผลิตภัณฑ์ มีระดับเดียว คือ ระดับประเทศเท่านั้น โดยใช้หลักเกณฑ์เฉพาะแต่ละประเภทผลิตภัณฑ์ (Specific Criteria) ซึ่งกำหนดคะแนนรวมไว้ 100 คะแนน ประกอบด้วย หลักเกณฑ์ในการพิจารณา 3 ด้าน คือ 1) หลักเกณฑ์ด้านผลิตภัณฑ์และความเข้มแข็งของชุมชน 2) หลักเกณฑ์ด้านการตลาดและความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ และ 3) หลักเกณฑ์ด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์ ซึ่งจะนำมากำหนดกรอบในการจัดระดับผลิตภัณฑ์ (Product Level) ออกเป็น 5 ระดับ (สินค้าระดับ 5 ดาว ระดับ 4 ดาว ระดับ 3 ดาว ระดับ 2 ดาว และระดับ 1 ดาว) ตามค่าคะแนน โดยสินค้าระดับ 5 ดาว มีค่าคะแนนอยู่ระหว่าง 90-100 คะแนน เป็นสินค้าที่มีคุณภาพมาตรฐานหรือมีศักยภาพในการส่งออก สินค้าระดับ 4 ดาว มีค่าคะแนนอยู่ระหว่าง 80-89 คะแนน เป็นสินค้าที่มีศักยภาพ เป็นที่ยอมรับระดับประเทศ และสามารถพัฒนาสู่สากล สินค้าระดับ 3 ดาว มีค่าคะแนนอยู่ระหว่าง 70-79 คะแนน เป็นสินค้าที่มีคุณภาพระดับกลางที่สามารถพัฒนาสู่ระดับ 4 ดาวได้ สินค้าระดับ 2 ดาว มีค่าคะแนนอยู่ระหว่าง 50-69 คะแนน เป็นสินค้าที่สามารถพัฒนาสู่ระดับ 3 ดาว มีการประเมินศักยภาพเป็นระยะ และสินค้าระดับ 1 ดาว มีค่าคะแนนต่ำกว่า 50 คะแนน ดังตาราง

กรอบในการจัดระดับผลิตภัณฑ์ (Product Level)

ระดับผลิตภัณฑ์ (Product Level)	ค่าคะแนน (คะแนน)	ประเภทสินค้า
1. ระดับ 5 ดาว	90 – 100	สินค้าที่มีคุณภาพมาตรฐาน หรือมีศักยภาพในการส่งออก
2. ระดับ 4 ดาว	80 – 89	สินค้าที่มีศักยภาพ เป็นที่ยอมรับในระดับประเทศ และสามารถพัฒนาสู่สากล
3. ระดับ 3 ดาว	70 – 79	สินค้าที่มีคุณภาพระดับกลาง สามารถพัฒนาสู่ระดับ 4 ดาวได้
4. ระดับ 2 ดาว	50 – 69	สินค้าที่สามารถพัฒนาสู่ระดับ 3 ดาวได้ และมีการประเมินศักยภาพเป็นระยะ
5. ระดับ 1 ดาว	ต่ำกว่า 50	สินค้าที่ต้องปรับปรุงเพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน

ที่มา : กรมการพัฒนาชุมชน, กระทรวงมหาดไทย

หลักเกณฑ์การคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ พ.ศ. 2555 ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ด้านผลิตภัณฑ์และความเข้มแข็งของชุมชน (30 คะแนน)

- ด้านการผลิต (12 คะแนน)
- ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (9 คะแนน)
- ด้านความเข้มแข็งของชุมชน (9 คะแนน)

ส่วนที่ 2 ด้านการตลาดและความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ (25 คะแนน)

- ด้านการตลาด (11 คะแนน)
- ด้านความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ (14 คะแนน)

ส่วนที่ 3 ด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์ (45 คะแนน)

- การตรวจสอบ/วิเคราะห์คุณภาพตามประเภทผลิตภัณฑ์ (40 คะแนน)
- โอกาสทางการตลาดสู่สากล (5 คะแนน)

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าว กรมการพัฒนาชุมชนได้ดำเนินการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย พ.ศ. 2555 ผู้ประกอบการสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับ 5 ดาว ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง (จังหวัดกาญจนบุรี นครปฐม ราชบุรี สุพรรณบุรี ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี สมุทรสาคร และสมุทรสงคราม) จำนวน 197 กลุ่ม โดยมีผู้ประกอบการในสาขาผลิตภัณฑ์อาหารและอาหารแปรรูป จำนวน 119 กลุ่ม ผู้ประกอบการสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับ 4 ดาว ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง จำนวน 183 กลุ่ม โดยมีผู้ประกอบการในสาขา

ผลิตภัณฑ์อาหารและอาหารแปรรูป จำนวน 89 กลุ่ม ซึ่งจังหวัดราชบุรีเป็นจังหวัดที่มีผู้ประกอบการในสาขาผลิตภัณฑ์อาหารและอาหารแปรรูปทั้งระดับ 5 ดาว และระดับ 4 ดาว มากที่สุด คือ จำนวน 53 กลุ่ม รายละเอียดดังตามตารางที่ 1.1 ตารางที่ 1.2 และตารางที่ 1.3 ดังนี้

ตารางที่ 1.1 กลุ่มผู้ประกอบการสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับ 5 ดาว และระดับ 4 ดาว กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ปี พ.ศ.2555

ลำดับ ที่	จังหวัดในกลุ่ม ภาคกลาง ตอนล่าง	กลุ่มผู้ประกอบการกลุ่มสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับ 5 ดาว และระดับ 4 ดาว (กลุ่ม)					
		กลุ่มผู้ประกอบการ ๗ รวมทั้งระดับ 5 ดาว และ 4 ดาว		กลุ่มผู้ประกอบการ ๗ ระดับ 5 ดาว		กลุ่มผู้ประกอบการ ๗ ระดับ 4 ดาว	
		จำนวน ทั้งหมด	สาขา ผลิตภัณฑ์ อาหารฯ	จำนวน ทั้งหมด	สาขา ผลิตภัณฑ์ อาหารฯ	จำนวน ทั้งหมด	สาขา ผลิตภัณฑ์ อาหารฯ
1	กาญจนบุรี	54	15	29	9	25	6
2	นครปฐม	58	34	33	21	25	13
3	ราชบุรี	69	53	44	38	25	15
4	สุพรรณบุรี	47	18	22	8	25	10
5	ประจวบคีรีขันธ์	30	17	13	7	17	10
6	เพชรบุรี	45	26	23	16	22	10
7	สมุทรสาคร	39	22	14	5	25	17
8	สมุทรสงคราม	38	23	19	15	19	8
รวมทั้งสิ้น		380	208	197	119	183	89

ที่มา : การคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย พ.ศ. 2555, กรมการพัฒนาชุมชน

จากตารางที่ 1.1 กลุ่มผู้ประกอบการสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับ 5 ดาว และระดับ 4 ดาว พื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ปี พ.ศ.2555 มีทั้งหมด 8 จังหวัด ประกอบด้วยจังหวัดกาญจนบุรี นครปฐม ราชบุรี สุพรรณบุรี ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี สมุทรสาคร และสมุทรสงคราม จะมีกลุ่มผู้ประกอบการสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับ 5 ดาว และระดับ 4 ดาว รวมทั้งสิ้นจำนวน 380 กลุ่ม เป็นกลุ่มผู้ประกอบการสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์สาขาผลิตภัณฑ์อาหารและอาหารแปรรูป ระดับ 5 ดาวและระดับ 4 ดาว จำนวนรวม 208 กลุ่ม โดยกลุ่มผู้ประกอบการสินค้า

สุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับ 5 ดาว มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 197 กลุ่ม เป็นกลุ่มผู้ประกอบการสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์สาขาผลิตภัณฑ์อาหารและอาหารแปรรูป จำนวนรวม 119 กลุ่ม และกลุ่มผู้ประกอบการสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับ 4 ดาว มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 183 กลุ่ม เป็นกลุ่มผู้ประกอบการสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ สาขาผลิตภัณฑ์อาหารและอาหารแปรรูป จำนวนรวม 89 กลุ่ม

ตารางที่ 1.2 กลุ่มผู้ประกอบการสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับ 5 ดาว และระดับ 4 ดาว กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ปี พ.ศ.2555 ด้านระดับกลุ่ม (ดาว)

ลำดับ ที่	จังหวัดในกลุ่มภาค กลางตอนล่าง	กลุ่มผู้ประกอบการกลุ่มสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับ 5 ดาว และระดับ 4 ดาว (ร้อยละ)					
		กลุ่มผู้ประกอบการ ๗ รวมทั้งระดับ 5 ดาว และ 4 ดาว		กลุ่มผู้ประกอบการ ๗ ระดับ 5 ดาว		กลุ่มผู้ประกอบการ ๗ ระดับ 4 ดาว	
		จำนวน ทั้งหมด	สาขา ผลิตภัณฑ์ อาหารฯ	จำนวน ทั้งหมด	สาขา ผลิตภัณฑ์ อาหารฯ	จำนวน ทั้งหมด	สาขา ผลิตภัณฑ์ อาหารฯ
1	กาญจนบุรี	14.2	7.2	14.7	7.6	13.7	6.7
2	นครปฐม	15.3	16.3	16.8	17.6	13.7	14.6
3	ราชบุรี	18.2	25.5	22.3	31.9	13.7	16.9
4	สุพรรณบุรี	12.4	8.7	11.2	6.7	13.7	11.2
5	ประจวบคีรีขันธ์	7.9	8.2	6.6	5.9	9.3	11.2
6	เพชรบุรี	11.8	12.5	11.7	13.4	12.0	11.2
7	สมุทรสาคร	10.3	10.6	7.1	4.2	13.7	19.1
8	สมุทรสงคราม	10.0	11.1	9.6	12.6	10.4	9.0
รวมทั้งสิ้น		100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ที่มา : การคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย พ.ศ. 2555, กรมการพัฒนาชุมชน

จากตารางที่ 1.1 และตารางที่ 1.2 เป็นการศึกษาลักษณะโครงสร้างกลุ่มผู้ประกอบการสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ใน 3 แบบ คือ 1. กลุ่มผู้ประกอบการสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับ 5 ดาว และระดับ 4 ดาว 2. กลุ่มผู้ประกอบการสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่ง

ผลิตภัณฑ์ระดับ 5 ดาว 3. กลุ่มผู้ประกอบการสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับ 4 ดาว
สรุปภาพรวม ได้ดังนี้

1. กลุ่มผู้ประกอบการสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับ 5 ดาว และระดับ 4 ดาว มีจำนวนรวม 380 กลุ่ม โดยมีจังหวัดราชบุรี มีกลุ่มผู้ประกอบการ ๗ รวมในระดับ 5 ดาวและ 4 ดาว มากที่สุด จำนวน 69 กลุ่ม คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 18.2 รองลงมา คือ จังหวัดนครปฐม มีกลุ่มผู้ประกอบการ ๗ รวมในระดับ 5 ดาวและ 4 ดาว จำนวน 58 กลุ่ม คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 15.3 และ จังหวัดกาญจนบุรี มีกลุ่มผู้ประกอบการ ๗ รวมในระดับ 5 ดาวและ 4 ดาว จำนวน 54 กลุ่ม คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 14.2 ตามลำดับ

กลุ่มผู้ประกอบการสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับ 5 ดาว และระดับ 4 ดาว สาขาผลิตภัณฑ์อาหารและอาหารแปรรูป มีจำนวนรวม 208 กลุ่ม จังหวัดราชบุรี โดยมีกลุ่มผู้ประกอบการ ๗ มากที่สุด รวมจำนวน 53 กลุ่ม คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 25.5 รองลงมา คือ จังหวัดนครปฐม มีกลุ่มผู้ประกอบการ ๗ รวม จำนวน 34 กลุ่ม คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 16.3 และจังหวัดเพชรบุรี มีกลุ่มผู้ประกอบการ ๗ รวม จำนวน 26 กลุ่ม คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 12.5 ตามลำดับ

2. กลุ่มผู้ประกอบการสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับ 5 ดาว มีจำนวนรวม 197 กลุ่ม โดยมีจังหวัดราชบุรี มีกลุ่มผู้ประกอบการ ๗ รวมมากที่สุด ในระดับ 5 ดาว จำนวน 44 กลุ่ม คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 22.3 รองลงมา คือ จังหวัดนครปฐม มีกลุ่มผู้ประกอบการ ๗ รวมในระดับ 5 ดาว จำนวน 33 กลุ่ม คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 16.8 และจังหวัดกาญจนบุรี มีกลุ่มผู้ประกอบการ ๗ รวมในระดับ 5 ดาว จำนวน 29 กลุ่ม คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 14.7 ตามลำดับ

กลุ่มผู้ประกอบการสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับ 5 ดาว สาขาผลิตภัณฑ์อาหารและอาหารแปรรูป มีจำนวนรวม 119 กลุ่ม โดยมีจังหวัดราชบุรี มีกลุ่มผู้ประกอบการ ๗ มากที่สุด รวมจำนวน 38 กลุ่มคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 31.9 รองลงมา คือ จังหวัดนครปฐม มีกลุ่มผู้ประกอบการ ๗ รวม จำนวน 21 กลุ่ม คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 17.6 และจังหวัดสมุทรสงคราม มีกลุ่มผู้ประกอบการ ๗ รวม จำนวน 15 กลุ่ม คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 12.6 ตามลำดับ

3. กลุ่มผู้ประกอบการสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับ 4 ดาว มีจำนวนรวม 183 กลุ่ม โดยมี 5 จังหวัด มีกลุ่มผู้ประกอบการ ๗ จำนวน 25 กลุ่ม คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 13.7 คือ จังหวัดราชบุรี จังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดนครปฐม และจังหวัดสุพรรณบุรี

กลุ่มผู้ประกอบการสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับ 4 ดาว สาขาผลิตภัณฑ์อาหารและอาหารแปรรูป มีจำนวนรวม 89 กลุ่ม โดยมีจังหวัดราชบุรี มีกลุ่มผู้ประกอบการ มากที่สุด รวมจำนวน 15 กลุ่ม คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 16.9 เรืองลงมา คือ จังหวัดนครปฐม มีกลุ่มผู้ประกอบการ รวม จำนวน 13 กลุ่ม คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 14.6

ตารางที่ 1.3 กลุ่มผู้ประกอบการสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับ 5 ดาว และระดับ 4 ดาว กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ในระดับจังหวัด ปี พ.ศ.2555 ด้านพื้นที่จังหวัด

ลำดับที่	จังหวัดในกลุ่มภาคกลางตอนล่าง	กลุ่มผู้ประกอบการกลุ่มสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ สาขาผลิตภัณฑ์อาหารและอาหารแปรรูป ระดับ 5 ดาวและระดับ 4 ดาว (ร้อยละ)					
		กลุ่มผู้ประกอบการ ๗ ระดับ 5 ดาวและ 4 ดาว		กลุ่มผู้ประกอบการ ระดับ 5 ดาว		กลุ่มผู้ประกอบการ ระดับ 4 ดาว	
		จำนวนทั้งหมด	สาขาผลิตภัณฑ์อาหาร	จำนวนทั้งหมด	สาขาผลิตภัณฑ์อาหาร	จำนวนทั้งหมด	สาขาผลิตภัณฑ์อาหาร
1	กาญจนบุรี	100.0	27.8	53.7	16.7	46.3	11.1
2	นครปฐม	100.0	58.6	56.9	36.2	43.1	22.4
3	ราชบุรี	100.0	76.8	63.8	55.1	36.2	21.7
4	สุพรรณบุรี	100.0	38.3	46.8	17.0	53.2	21.3
5	ประจวบคีรีขันธ์	100.0	56.7	43.3	23.3	56.7	33.3
6	เพชรบุรี	100.0	57.8	51.1	35.6	48.9	22.2
7	สมุทรสาคร	100.0	56.4	35.9	12.8	64.1	43.6
8	สมุทรสงคราม	100.0	60.5	50.0	39.5	50.0	21.1
รวมทั้งสิ้น		100.0	54.7	51.8	31.3	48.2	23.4

ที่มา : การคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย พ.ศ. 2555, กรมการพัฒนาชุมชน

จากตารางที่ 1.1 และตารางที่ 1.2 เป็นการศึกษาลักษณะกลุ่มผู้ประกอบการ สรุปดังนี้

1. กลุ่มผู้ประกอบการสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับ 5 ดาว และระดับ 4 ดาว กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ปี พ.ศ.2555 ด้านระดับพื้นที่จังหวัด โดยกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง มีกลุ่มผู้ประกอบการ รวมในระดับ 5 ดาวและ 4 ดาว จำนวน 380 กลุ่ม แยกเป็นกลุ่มผู้ประกอบการ ระดับ 5 ดาว จำนวน 197 กลุ่ม คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 51.8 และกลุ่มผู้ประกอบการ ระดับ 4 ดาว จำนวน 183 กลุ่ม คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 48.2

จังหวัดราชบุรี มีกลุ่มผู้ประกอบการ รวมในระดับ 5 ดาวและ 4 ดาว มากที่สุด จำนวน 69 กลุ่ม แยกเป็นกลุ่มผู้ประกอบการ ระดับ 5 ดาว จำนวน 44 กลุ่ม คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 63.8 และกลุ่มผู้ประกอบการ ระดับ 4 ดาว จำนวน 25 กลุ่ม คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 36.2

2. กลุ่มผู้ประกอบการสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับ 5 ดาว และระดับ 4 ดาว สาขาผลิตภัณฑ์อาหารและอาหารแปรรูป ด้านระดับพื้นที่จังหวัด คือ กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง มีกลุ่มผู้ประกอบการ รวมในระดับ 5 ดาวและ 4 ดาว จำนวน 208 กลุ่ม คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 54.7 แยกเป็นกลุ่มผู้ประกอบการ ระดับ 5 ดาว จำนวน 119 กลุ่ม คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 31.3 และกลุ่มผู้ประกอบการ ระดับ 4 ดาว จำนวน 89 กลุ่ม คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 23.4

จังหวัดราชบุรี มีกลุ่มผู้ประกอบการ รวมในระดับ 5 ดาวและ 4 ดาว จำนวน 53 กลุ่ม คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 76.8 แยกเป็นกลุ่มผู้ประกอบการ ระดับ 5 ดาว มากที่สุด จำนวน 38 กลุ่ม คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 55.1 และกลุ่มผู้ประกอบการ ระดับ 4 ดาว จำนวน 15 กลุ่ม คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 21.7

จากการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย พ.ศ. 2555 คณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ผลิตผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ที่สามารถเข้ารับการคัดสรรไว้ คือ เป็นผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP ที่มีชื่ออยู่ในการสำรวจและลงทะเบียนผู้ผลิต/ผู้ประกอบการ OTOP ปี พ.ศ.2555 ของจังหวัด เป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้แจ้งไว้ในการสำรวจและลงทะเบียนผู้ผลิตผู้ประกอบการ OTOP ปี พ.ศ.2555 และผลิตภัณฑ์ต้องผ่านการรับรองมาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนด เช่น สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) และหากผลิตภัณฑ์ใดไม่มีข้อกำหนดของกฎหมายระบุไว้ต้องผ่านการรับรองมาตรฐานอย่างใดอย่างหนึ่งก่อนวันสมัครเข้ารับการคัดสรร เช่น มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) มาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (มอก.) ฮาลาล หลักเกณฑ์วิธีการที่ดีในการผลิตอาหาร (GMP) ระบบวิเคราะห์อันตรายและควบคุมจุดวิกฤต (HACCP) และมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น ซึ่งจากการประสานงานกับเจ้าหน้าที่สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดราชบุรี ทราบว่า ผู้ประกอบการสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับ 5 ดาว และระดับ 4 ดาว ผลิตภัณฑ์อาหารและอาหารแปรรูปได้รับมาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนด คือ อย. อยุ่แล้ว การพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์อาหารและอาหารแปรรูปให้ได้รับมาตรฐานที่สูงขึ้น คือ การพัฒนาให้ผลิตภัณฑ์ได้รับมาตรฐานหลักเกณฑ์วิธีการที่ดีในการผลิตอาหาร (GMP) และจากการประสานกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขจังหวัดราชบุรี ทราบว่า การได้รับมาตรฐาน GMP ของผลิตภัณฑ์ มีใน 2 ระดับ คือ ระดับขออนุญาตผลิตอาหารตามที่กฎหมายกำหนด และระดับที่ได้รับใบรับรอง (certificate) ซึ่งผู้ประกอบการ

ผลิตภัณฑ์อาหารและอาหารแปรรูปในบางรายยังไม่ได้รับมาตรฐาน GMP ในระดับขออนุญาตผลิตอาหารตามที่กฎหมายกำหนด หรือบางรายได้รับมาตรฐาน GMP ในระดับขออนุญาตผลิตอาหารตามที่กฎหมายกำหนด แต่ยังไม่ได้มาตรฐาน GMP ในระดับที่ได้รับใบรับรอง

จากข้อมูลในตารางที่ 1.1 ตารางที่ 1.2 และตารางที่ 1.3 กลุ่มผู้ประกอบการสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับ 5 ดาว และระดับ 4 ดาว ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ปี พ.ศ.2555 จังหวัดราชบุรีเป็นจังหวัดที่มีกลุ่มผู้ประกอบการ สินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ประเภทผลิตภัณฑ์อาหารและอาหารแปรรูป รวมทั้งระดับ 5 ดาวและ 4 ดาว มากที่สุด และจากการประสานงานกับเจ้าหน้าที่สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดราชบุรีและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขจังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษามาตรฐานของผลิตภัณฑ์อาหารและอาหารแปรรูปกลุ่มสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับ 5 ดาว และระดับ 4 ดาว ในจังหวัดราชบุรี ในลักษณะการศึกษาว่าผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์อาหารและอาหารแปรรูปสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับ 5 ดาว และระดับ 4 ดาว ในจังหวัดราชบุรี ปี พ.ศ.2555 ได้รับมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ในระดับใด โดยการจัดโครงการบริการวิชาการแก่สังคมเพื่อให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีมาตรฐานที่สูงขึ้น และศึกษาการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์อาหารและอาหารแปรรูปให้ได้รับมาตรฐานที่สูงขึ้นในระดับมาตรฐานหลักเกณฑ์วิธีการที่ดีในการผลิตอาหาร (GMP) เพื่อเพิ่มขีดความสามารถและศักยภาพของผลิตภัณฑ์อาหารและอาหารแปรรูป รวมทั้งสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการ OTOP หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน และเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับชุมชนที่เน้นให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง รวมถึงการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในชุมชน ตลอดจนเพื่อเป็นแนวทางในการนำไปถ่ายทอดให้แก่ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์อาหารและอาหารแปรรูปกลุ่มอื่นในจังหวัดราชบุรีของสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ที่มีระดับต่ำกว่า 5 ดาว ให้สามารถยกระดับไปสู่มาตรฐานระดับ 5 ดาว และระดับ 4 ดาว

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาดำเนินงานของผู้ประกอบการสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับ 5 ดาว และระดับ 4 ดาว สาขาผลิตภัณฑ์อาหารและอาหารแปรรูป จังหวัดราชบุรี
- 2) เพื่อเปรียบเทียบความรู้ด้านการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์อาหารและอาหารแปรรูปสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับ 5 ดาว และระดับ 4 ดาว ในจังหวัดราชบุรี ก่อนและหลังการฝึกอบรมโครงการบริการวิชาการแก่สังคม
- 3) เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์อาหารและอาหารแปรรูปของผู้ประกอบการสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับ 5 ดาว และระดับ 4 ดาว ในจังหวัดราชบุรี ตามหลักเกณฑ์วิธีการที่ดีในการผลิตอาหาร (Good Manufacturing Practice : GMP)

1.3 ขอบเขตการวิจัย

1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ประกอบการผลิตภัณฑอาหารและอาหารแปรรูปของสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับ 5 ดาว และระดับ 4 ดาว จังหวัดราชบุรี ประกอบด้วย 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) ประเภทอาหารและผลิตภัณฑอาหารแปรรูปพร้อมบริโภค 2) ประเภทอาหารและผลิตภัณฑอาหารแปรรูปกึ่งสำเร็จรูป และ 3) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับนโยบายการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ

2) พื้นที่ในการศึกษา

พื้นที่ศึกษา คือ พื้นที่ในจังหวัดราชบุรี

1.4 นิยามศัพท์

การพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ หมายถึง การดำเนินการเพื่อให้การผลิตผลิตภัณฑมีมาตรฐานตามหลักเกณฑ์วิธีการที่ดีในการผลิตอาหาร (Good Manufacturing Practice : GMP) ด้วยวิธีการจัดการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านมาตรฐาน GMP แก่ผู้ประกอบการผลิตภัณฑอาหารและอาหารแปรรูป และติดตามผลภายหลังจากการฝึกอบรมด้วยการสัมภาษณ์และสำรวจสถานที่ผลิตของผู้ประกอบการที่เข้ารับการฝึกอบรม

การดำเนินงานของผู้ประกอบการ หมายถึง การพิจารณาใน 3 ด้าน คือ 1) ด้านการดำเนินงานของผู้ประกอบการ ได้แก่ รูปแบบกิจการของธุรกิจ ระยะเวลาในการดำเนินกิจการ เงินทุนใช้ในการจัดตั้งกิจการ จำนวนเงินลงทุนที่ใช้ในการดำเนินกิจการ วัตถุประสงค์ที่ใช้ในการผลิต การจำหน่ายสินค้าของผู้ประกอบการ 2) ด้านมาตรฐานผลิตภัณฑ ได้แก่ มาตรฐานผลิตภัณฑของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) มาตรฐานผลิตภัณฑชุมชน มาตรฐาน GMP มาตรฐาน HACCP และมาตรฐาน OTOP 3) ด้านนโยบายและมาตรการ ได้แก่ การช่วยเหลือและสนับสนุนผู้ประกอบการผลิตภัณฑอาหารและอาหารแปรรูปของหน่วยงานภาครัฐ

ผลิตภัณฑอาหารและอาหารแปรรูป หมายถึง ประเภทอาหารและผลิตภัณฑอาหารแปรรูปพร้อมบริโภค และประเภทอาหารและผลิตภัณฑอาหารแปรรูปกึ่งสำเร็จรูป

ผลิตภัณฑอาหารกึ่งสำเร็จรูป หมายถึง อาหารที่ผ่านกรรมวิธี และปรุงแต่งมาบ้างแล้ว ใ้รับประทานหลังจากผ่านวิธีการอย่างง่าย ๆ และใช้เวลาสั้น โดยการเติมน้ำร้อน การต้มหรือการเติมน้ำอื่นลงไป (ที่มา : ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ 210 พ.ศ. 2543 เรื่อง อาหารกึ่งสำเร็จรูป)

ผลิตภัณฑอาหารสำเร็จรูปพร้อมบริโภค หมายถึง อาหารที่ผลิตเรียบร้อยแล้วพร้อมบริโภคที่บรรจุในภาชนะและพร้อมจำหน่ายได้ทันที (ที่มา : ศูนย์เครือข่ายข้อมูลอาหารครบวงจร)

สินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ หมายถึง สินค้าที่ทำการผลิตในแต่ละตำบล โดยทำการผลิตสินค้าตำบลละหนึ่งผลิตภัณฑ์ โดยเป็นสินค้าของกลุ่มผู้ผลิตที่ได้รับการคัดสรรตามหลักเกณฑ์ของโครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย (OTOP Product Champion: OPC) ที่คณะกรรมการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ (กอบ.นตผ.) กำหนดขึ้น

ความรู้ของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์อาหารและอาหารแปรรูป หมายถึง การที่ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์อาหารและอาหารแปรรูปของสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับ 5 ดาว และระดับ 4 ดาว จังหวัดราชบุรี ได้มีความรู้ในการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์อาหารและอาหารแปรรูป โดยประเมินจากแบบทดสอบการวัดความรู้ แบบสอบถามเปรียบเทียบความรู้ก่อนและหลังการฝึกอบรม และแบบประเมินความพึงพอใจ ในโครงการบริการวิชาการแก่สังคม เรื่อง “การพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์อาหารและอาหารแปรรูปของสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดราชบุรี”

1.5 ประโยชน์ที่ได้รับ

1) สามารถนำข้อมูลการดำเนินงานจากแบบสอบถามของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์อาหารและอาหารแปรรูปกลุ่มสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับ 5 ดาว และระดับ 4 ดาว ในจังหวัดราชบุรี มาพัฒนาเป็นโครงการบริการวิชาการแก่สังคมเพื่อจัดฝึกอบรมด้านการพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์อาหารและอาหารแปรรูป

2) หลังจากจัดโครงการบริการวิชาการแก่สังคมเพื่อจัดฝึกอบรมด้านการพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์อาหารและอาหารแปรรูป ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์อาหารและอาหารแปรรูปกลุ่มสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับ 5 ดาว และระดับ 4 ดาว ในจังหวัดราชบุรี มีความรู้เพิ่มขึ้นในด้านการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ในด้านแนวทางการพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ตามหลักเกณฑ์วิธีการที่ดีในการผลิตอาหาร (Good Manufacturing Practice : GMP) และด้านต่าง ๆ

3) ผลการสำรวจการพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์อาหารและอาหารแปรรูป ของผู้ประกอบการสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับ 5 ดาว และระดับ 4 ดาว ในจังหวัดราชบุรี ตามหลักเกณฑ์วิธีการที่ดีในการผลิตอาหาร (GMP) ทำให้ทราบสภาพปัญหาหรือความต้องการของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์อาหารและอาหารแปรรูปกลุ่มสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับ 5 ดาว และระดับ 4 ดาว ในจังหวัดราชบุรี เพื่อนำไปสู่การจัดโครงการบริการวิชาการแก่สังคม เพื่อพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์อาหารและอาหารแปรรูปกลุ่มสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จากระดับ 3 ดาว ไปสู่ระดับ 4 ดาว และจากระดับ 4 ดาว ไปสู่ระดับ 5 ดาว ตลอดจนเป็นข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดราชบุรี และสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดราชบุรี เพื่อพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์อาหารและอาหารแปรรูปให้มีมาตรฐานที่สูงขึ้นต่อไป